

BEHEER.FOCUS

Beheerpraktijken voor Grauwe klauwier in Vlaams-Brabantse riviervalleien

Na twintig jaar afwezigheid broedde in 2013 voor het eerst weer een Grauwe klauwier in Vlaams-Brabant. Sindsdien staat deze rovende zangvogel hier weer bekend als een onregelmatige broedvogel. Gezien zijn ecologische indicatorwaarde onderzocht Natuurpunt Studie het voorkomen, broedsucces en voedselpreferentie van de Grauwe klauwier in de Gete-, Velpen- en Demervallei. De inzichten uit de studie werden vertaald op maat van deze riviervalleien. Mede dankzij de financiële steun van provincie Vlaams-Brabant levert Natuurpunt sinds mei 2017 beheerinspanningen om geschikt leefgebied 'op maat' in te richten en worden broedgevallen nauwgezet opgevolgd.

Naast beheerplanning en overleg met de terreinbeheerders organiseerde Natuurpunt op 17 juni 2018 een beheerexcursie rond de Grauwe klauwier, met focus op het broedhabitat en de landschappelijke inbedding. Aansluitend werd besproken hoe het beheer nog meer op maat van de Grauwe klauwier af te stemmen. De dagtocht leidde langs het Vlaams Natuurreservaat Webbekoms Broek – Diesters Broek en het natuurgebied Schulensbroek in de Demervallei en het natuurgebied Grote Getevallei.

Broedgevallen onder de loep

Landschappelijk zijn de Demer- en Getevallei sterk gelijkend. Beide bestaan centraal uit een blauwgroene ader begeleid door

halfopen wastines, (riet)ruigtes en kleinschalige valleigraslanden, doornstruwelen, zowel lijn- als puntvormig, en bramenkoepels. Waar de valleien wel in verschillen is het beheerregime. De voorbeelden hieronder illustreren dit.

1. Vooraleer de Grauwe klauwier in april toekomt uit het overwinteringsgebied worden in Webbekoms Broek banen geklepeld doorheen bramenkoepels. Verbossing van de wastine wordt zo tegengegaan en een kudde pony's zorgt nadien voor een gevarieerde vegetatiestructuur, ideaal als foerageergebied voor klauwieren. Verder wordt gewerkt aan functionele verbindingen langs de Demer en in de richting van de valleigraslanden. Hakhoutbeheer van te hoog uitgegroeide houtkanten wordt hervat en hooiweidebeheer van verlaten graslanden in het binnenbekken heropgestart. Aandachtspunten voor de toekomst zijn onder meer het bevoordelen van vroegbloeiende koepels van Boswilg als een aantrekkingspool voor hommels in het voorjaar, kleinschalig gefaseerd maaibeheer in de wastine en het faunavriendelijk inrichten van veedrinkpoelen.
2. De combinatie van pas gemaaide met bloemenrijke graslanden en ongemaaide zones langs de gracht, samen met onverharde wegels met zomende ruigtestroken verzorgt in Schulensbroek een ideaal biotoop voor de Grauwe klauwier. De talrijke haag- en houtkanten bestaan overwegend uit Eenstijlige meidoorn, soms vergroeid met bramen, en kennen een periodiek snoei- of hakhoutbeheer. Maar niet overal bleven historische perceelsgrenzen (veekeringen) even goed bewaard. Lokaal heraanplanten geeft terug vorm aan dit cultuurlandschap en bevordert zo de geschiktheid als leefgebied voor struweelbroeders. Het verwijderen van

Figuur 1. Pony's houden lineaire vlekken door dens bramenstruweel open kort nadat het werd teruggezet. (© Griet Nijs)

Figuur 2. Beheerkaart voor de Grote Getevallei, opgesteld door beheerteam en consultants. Geel: gefaseerd maaibeheer, lichtgroen en roze: hakhoutbeheer, rood: aanleg klauwiereneiland, paars: omvormen populierenrijen.

overstaande bomen in de houtkanten en het kappen van verspreide populierenbosjes hebben hier een positief effect op de habitatgeschiktheid voor Grauwe klauwier. Opvallend hier was het ‘tabula rasa-maaibeheer’ midden juni/begin juli. Graslandcomplexen worden op hetzelfde tijdstip gemaaid, wat allesbehalve gunstig is voor valleivogels.

3. Verruigde komgronden in de Grote Getevallei worden met steun van provincie Vlaams-Brabant voorzien van nieuwe prikkeldraadasters. Bijkomend wordt gefaseerd maaibeheer heropgestart, parallel met extensieve begrazing met runderen (voorjaar tot de nazomer) en pony's tijdens de wintermaanden. Het cultuurhistorisch karakter van begeleidende hout- en haagkanten wordt hersteld door het wegnemen van hoogstammige populieren, het hervatten van hakhoutbeheer of via actief heraanplanten; kleinschalige percelering van drogere valleigraslanden krijgt weer vorm. Binnen een landschapscontext worden ook monotone populierenbossen omgevormd naar lager-blijvende bosschages. Zo verrijzen aaneengesloten landschappelijke eenheden met een rijke afwisseling qua structuren en qua leefgebieden, in tegenstelling tot louter begraasde ‘eenheidsworstnatuur’. Deze variatie verhoogt de aantrekkelijkheid voor een soort als Grauwe klauwier aanzienlijk, al behoudt de vallei voorlopig nog een te gesloten karakter. Enkel een gunstigere waterhuishouding laat nog op zich wachten en het voorkomen van een te hoge mate van menselijke verstoring vormt een permanent aandachtspunt.

Levende rivieren en robuuste riviervalleien

De grote riviervalleien in Vlaams-Brabant hebben baat bij natuurinrichting op landschapsschaal, onderbouwd door

onderzoek en specifiek op maat van valleigebonden soorten. Herstel van een gunstige abiotiek is een eerste vereiste. Naast dit macroniveau mogen terreinbeheerders de structuurvariatie tussen percelen (meso-) en binnen de percelen (microniveau) niet uit het oog verliezen. Een gevarieerd beheerregime afgestemd op bodemgesteldheid en waterhuishouding is een noodzaak, met procesgestuurde natuur nabij waterlopen en kleinschaliger patroonbeheer hoger op de valleiflanken of binnen bijzondere zones (kweldruk). Dit vertaalt zich in een rijker bodemreliëf en uiteenlopende vegetatietypes, met als gevolg meer diverse ongewerveldengemeenschappen. Hieronder worden enkele beheer-richtlijnen voor Grauwe klauwier in riviervalleien toegelicht.

- Solitair doornstruweel vormt een goede uitkijkpost van waaruit de Grauwe klauwier grondactieve ongewervelden opspoot. Bloeiende bramenkoepels en kruidenrijke zomen

Figuur 3. Beheerexcursies brengen terreinbeheerders samen om specifieke thema's rond natuurbescherming te bespreken. (© Griet Nijjs)

trekken dan weer vliegende insecten aan, wat een gevarieerd prooi-aanbod verzorgt. De combinatie van doornstruwelen en bramenkoepels beschermt bovendien tegen predatoren en biedt ideale nestgelegenheden.

- Een coulissenlandschap is weinig attractief voor de Grauwe klauwier. Omvormen van hoogstammige bomen(rijen) en heropstarten van hakhoutbeheer zijn aandachtspunten. Zo daalt de aantrekkingskracht op roofvogels en kraaiachtigen en hebben de bomen ook de kans om een hogere leeftijd te bereiken (cf. hakhoutstoven). Het is net deze kleinschalige percelering die van belang is voor Grauwe klauwier en mede zorgt voor het in stand houden van cultuurhistorisch erfgoed.
- Een doordachte afwisseling van maaitijdstip en beheertype (hooiland, hooiweide, graasweide) biedt structuurvariatie binnen percelen en op landschapsschaal. Deze afwisseling vertaalt zich naar continuïteit qua prooibeschikbaarheid en –bereikbaarheid tijdens het broedseizoen. Soortenarmere graslanden in de raagrass- of witbolfase kunnen een eerste vroege maaibeurt begin mei gebruiken, terwijl schralere soortenrijke graslanden best pas begin juli worden gemaaid. Verder creëert het inschakelen van grote grazers een rijk microreliëf en variatie van hogere en lagere vegetaties gerelateerd aan graasdruk en –preferentie. Het mestvlekkenpatroon trekt dan weer allerlei ongewervelden aan zoals coprofiële kevers en strontvliegen.
- Faunastroken blijven bij het maaibeheer van soortenrijke graslanden overstaan. De totale oppervlakte kan daarbij oplopen tot 20 à 30% per beheereenheid. Deze stroken

verschuiven best in ruimte en tijd en worden finaal dus ook gemaaid en afgevoerd, of ze worden onder nabegrazing uitgevreten. Maximaal blijven faunastroken anderhalf jaar overstaan om verrijking te voorkomen.

Finaal is de uitwisseling van kennis tussen terreinbeheerders en het betrekken van ervaringsdeskundigen bij beheerevaluatie een meerwaarde voor natuurbescherming. Zo zijn beheercommissies of reservatenwerkgroepen meer dan ooit nodig om het grote plaatje te overzien. En daar maken we, vrijwilligers en professionele medewerkers samen, graag werk van.

Kevin Lambeets (kevin.lambeets@natuurpunt.be)

Natuurpunt Beheer

Griet Nijs (griet.nijs@natuurpunt.be)

Natuurpunt Studie

REFERENTIES

- Dochy O. 2018. Bloemrijke graslanden voor akkervogels: flower power! *Natuur. oriënt* 84(3): 76-95.
- Lambeets K. Buischer M., Heremans R. & Beckers G. 2014. Beheer op maat van een natuurambassadeur, de Grauwe klauwier. *Natuur.focus* 13(3): 134-135.
- Nijs G., Feys S., Lambeets K., Stassen E. & Lambrechts J. 2016. De Grauwe klauwier in Vlaams-Brabant: inventarisatie, habitatpreferentie en voedselbeschikbaarheid. Rapport Natuurpunt Studie 2016/5.
- Nijs G. & Lambeets K. 2017. Grauwe klauwier in Vlaams-Brabant. Duurzaam habitattherstel van een bedreigde koestersoort nav. gericht natuuronderzoek. Aanvraag i.f.v. een Duurzaam BiodiversiteitsProject, Provincie Vlaams-Brabant.
- Struyve T., Vervoort L. & Lambeets K. 2015. Leerbezoek naar de valleigraslanden van de Franse Maasvallei. *Natuur.focus* 14(1): 31-32.
- van den Burgh A., Nijssen M., Geertsma M., Waasdorp S. & Van Nieuwenhuijse D. 2011. De Grauwe klauwier, ambassadeur voor natuurherstel. KNNV Uitgeverij en Stichting Bargerveen.

Help de vogels

EN GENIET VAN MEER LEVEN IN JE TUIN

Speciaal voor Natuur.blad lezers:

10% KORTING op nestkasten

Ga naar www.vivara.be en gebruik de code **NBKAST19**

10%
Korting

Geldig t/m 10-6-2019